կուած օտար բառերով։ Հարկ եղաւ գործածութեան հանել դարձեալ ազգային բառամթերք մը, եւ լեզուի յեղաշրջումը այնպէս ուղղել՝ որ կարելի չըլլար առաջ գալ շատ էական անջատում մը դասական եւ արդի լեզուին մէջ։ Դարձեալ, ինչպէս հինգերորդ դարուն, կը սկսին հայերէն թարգմանել արեւմտեան բոլոր գլուխգործոցները, յատկապէս ֆրանսական գրականութեան, կարենալ մտնելու համար եւրոպական շարժումին մէջ, որ պարագաներու բերմամբ հեռացեր էր։ Այսպէս պատրաստուեցաւ հայ գրականութեան վերածնունդը, որ արեւմտեան գրականութեան ամբողջացնող մաս կը վերակազմէր։ ԺԸ. դարէն սկսեալ, Մխիթարեաններու բանասիրական աշխատութեան բարձր որակը յօժարած էր Նաբոլէոն Պոնափարթը՝ փրկելու Միաբանութիւնը, ճանչնալով զայն պաշտօնապէս որպէս Հայկական Ճեմարան։

Գրականութիւնը չէ բոլոր քաղաքակրթութիւնը. վեցերորդ դարէն սկսեալ Հայաստանը կը ստեղծէ ինքնատիպ ճարտարապետութիւն մը, եւ ապացուցուած կը թուի որ, աւելի ուշ, հայ ճարտարապետներ հռոմէական կամարէն անցան կոթական կամարին, շատ աւելի առաջ քան արեւմտեան ճարտարապետները։ Քանդակագործութիւնը մնաց միշտ լրացուցիչ մը ճարտարապետութեան, նկարչութիւնը ներկայացուեցաւ մանրանկարչութեան կատարեալ արուեստով մը. երգը ժողովրդական բնոյթ առաւ, իսկ ծիսական երաժշտութիւնը՝ նկատելի զեղեցկութիւն մը։

Մեր օրերուն, Սովետական Հանրապետութիւնը կեդրոն մըն է ուժեղ մշակոյթի, եւ աշխարհի քաղաքակրթութեան կ՝ընձեռէ մեծ թիւով գիտուններ միջազգային համբաւով։ Հա՞րկ է յիշատակել Վիկտոր Համբարձումեան, Ալիխանեաններ, Խաչատուրեան։

Հայկական քաղաքակրթութեան վրայ խօսելէ յետոյ, թոյլ տուէք, Պր. Վերատեսուչ, որ այս Վարժարանը ներկայացնեմ Ձեզի։ Մխիթարեան Հայրերը իրենց բազմաթիւ առաքելութիւններու մէջէն վերապահած են միշտ էական տեղ մը ուսուցման։ Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանը հիմնուած, հնդկահայ վեհանձն վաճառական հայու մը կտակով, 1846ին Մխիթարեաններու ձեռքով հաստատուեցաւ Փարիզ, յատուկ պաշտպանութեամբ Լուի-Ֆիլիպի։ Կրկին առաքելութիւն մ՝ունէր. ուսուցանել մայրենի բարբառը հայազգի մանուկներուն, որոնք կու գային տարբեր երկիրներէն, եւ առաջնորդել զանոնք ֆրանսական մշակոյթին։ Այսպէս կազմեց ան իր ընտրանին, որ իրենց ծննդավայրը դառնալով, եղան մեր լաւագոյն տարածիչները։ 1870ի պատերազմը ստիպեց Վենետիկ վերադառնալ եւ ծախել շէնքը։ 1928ին է միայն որ կրցան վերահաստատուիլ փարիզեան շրջակայքը, Սեւրի մէջ, ուր այժմ կը գտնուի։ Աւելի ուշ վրայ հասաւ 1939ի պատերազմը, որով դարձեալ Վենետիկ ապաւինեցաւ, բայց 1946ին Վարժարանը վերադարձաւ Սեւրի մէջ։ Քանի մը տարիներ անձերու դժուարութիւններու պատճառաւ, ինչպէս նաեւ դուրս հանելու դրամական դժուարութիւններ որոշ երկիրներուն համար, գրեթէ մեր բոլոր աշակերտները Ֆրանսացի հայերուն զաւակներն էին, բայց այժմ կացութիւնը փոխուած է եւ այսօր քառորդը աշակերտութեան օտար երկիրներէն կու գայ եւ այսպէսով վերջապէս կարելի կ՝ըլլայ ֆրանսական մշակոյթի ծաւալման գործը Արեւելքի մէջ։ Ահա այս նոր խուժումն է, եւ ապահովութեան խղճամիտ պայմանները, մեր աշակերտներուն հանգստաւէտութիւնը, մղեց մեզ կառուցանելու նոր շէնք մը ննջարաններու եւ ճաշարանի։

Քաղաքակրթութիւնը կը պահանջէ որ բարեկամներ իրարու ներկայացուին. ես Ձեզի ներկայացուցի Հայերը, անօգուտ կը համարիմ Ֆրանսան ներկայացնելու Հայերուն, որ կը ճանչնան զայն ու կը սիրեն շատոնց ի վեր. վասնզի գաղթելէն շատ առաջ, երբ տակաւին իրենց նախնիքներու հողին վրայ էին, Ֆրանսան իրենց համար արդէն երազանքի երկիր մըն էր, խորհրդանիշը քաղաքակրթութեան, մշակոյթի եւ ազատութեան։

Այս արարողութեան նախագահելու պատիւը ընելով մեզի, Դուք ցոյց տուիք թէ Ֆրանսան գիտէ ճանչնալ մատուցուած ծառայութիւնները եւ գիտէ նաեւ, իբր մարդկային մշակոյթի հայրենիք, գնահատել եւ պատուել բոլոր քաղաքակրթութիւնները։

Կրկին շնորհակալութիւն Ձեզի, Պր. Տնօրէն, եւ բարեհաճեցէք հաղորդելու Պետական Քարտուղարին, Պր. Ժ. Լիմուզիին, մեր երախտագիտութեան խորին զգացումները։

Քաղաքական Տեսուչ Ս. Մ. Վրժ.ի
Ուս. Արեւելեան Լեզուաց Վրժ.ի

18 Նոյեմ. 1973, Սեւր

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ԽՕՍՔԸ

Գերապայծառ Աբբահայր,
Սրբազան Հայր, Գերաշնորհ Հայրեր,
Սիրելի ներկաներ եւ աշակերտներ,

Փարիզի Ս. Մուրատեան Վարժարանի 125ամեակի տօնակատարութիւնը, կարելի չէ երեւակայել առանց անոր նախկին աշակերտներու եւ առհասարակ Մ.-Ռ. զոյգ վարժարաններու «նախկին»ներուն մասնակցութեան։ Որովհետեւ, այս կրթարանները, Մխիթարեան Հայրերը եւ նախկին աշակերտները կը կազմեն իրարու անհրաժեշտ երրորդութիւն մը՝ մէկ եւ անբաժանելի։

Այսօր, նախկին աշակերտներու բաժինը բերելու համար այս պատկառելի հանդիսութեան, նպատակս չէ ճանձրացնել ներկաները, երկար պատմականը ընելով մեր Միութեան։ Կ՝ուզէի տալ պարզ ակնարկ մը միայն, եթէ կարելի է «կարճ եւ ազդու», ինչպէս կ՝ըսէր Հայր Սահակ վարդապետ։ Կ՝ուզէի մասնաւորաբար լսելի ըլլալ ծնողքներէն եւ մանաւանդ ներկայ աշակերտներէն, որոնք պիտի ըլլան վաղուան «նախկին»ները։

Նախ եւ առաջ թերեւս կարեւոր է յիշեցնել թէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի նախաձեռնութեամբ է որ 1860ին Պոլսոյ մէջ նախկին սաները հիմը դրին Մուրա-